מסורת הש"ס

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה ומבוי לדאיך לישנא איכא למרמינהו לדעי לישני ליכא למרמי ומאי איכא בין האי לישנא לדאיך לישנא לאביי איכא מוך לרבא איכא מוך דחוק תניא כי האי לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי אמר לו הלל לשמאי אי אתה מודה בקופה שנשתמש בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת שטהרות הראשונות טמאות אמר לו אבל ומה הפרש בין זו לזו לזו יש לה שולים לזו אין לה שולים רבא אמר טעמא דשמאי משום בטול פריה ורביה תניא נמי הכי אמר לו שמאי להלל א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה ומאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי התם הלל הוא דקטעי הוא סבר טעמא דשמאי דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי וקא מקשי ליה קופה ואמר ליה שמאי טעמא דידי משום בטול פריה ורביה ולמאי דקטעית נמי דקמקשית קופה לזו יש לה שולים ולזו אין לה שולים ולמאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא משום בטול פריה ורביה הכי קאמר ליה הלל לשמאי אין טעמא קאמרת דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי ומיהו עשה סייג לדבריך דמאי שנא מכל התורה כולה דעבדינן סייג אמר ליה א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה והלל מפריה ורביה מי קאמינא לטהרות הוא דקאמינא ושמאי לטהרות נמי לא דאם כן *לבו נוקפו ופורש (שלי"ם בחוק"ן מכוס"ן בזו"ת סימ"ן) איתמר קופה שנשתמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת חזקיה אמר טהרות הראשונות טהורות רבי יוחנן אמר *טהרות הראשונות טמאות והא (א) (בית) שמאי והלל מדו בקופה דטהרות הראשונות טמאות כי מודו שמאי והלל בקופה שיש לה שולים כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן בקופה שאין לה שולים מ"ט דר' יוחנן אין לה שולים יש לה אוגנים (ג) והתניא המדלה עשרה דליים מים בזה אחר זה ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין ואמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא שאין לה אוגנים אבל יש לה אוגנים כולן טמאין לימא חזקיה לית ליה דר' ינאי מיא שרקי פירי לא שרקי אי נמי מיא לא קפיד עלייהו פירי קפיד עלייהו ואי בעית אימא כי מודו שמאי והלל בקופה שאינה ברוקה

כי

לאביי איכא מוך. ללישנא דלשה מרגשת אפי' משמשת במוך נמי דיה שעתה וללישנא דמעיקרא הוה אתי משמשת במוך מטמאה למפרע: ונמצא בה שרץ בזוית אחרת. לאחר שיצאו טהרות מן הקופה: שטהרות הראשונות טמאות. למפרע. ודוקא בזוית אחרת כגון קופה ארוכה אמתים וג' אמות דליכא למימר קודם שיצאו הטהרות הוה התם וטמאה הכלי מחמת השרץ וטהרות מחמת הכלי ואיהו הוא דלא נתעסק באותו זוית ולא אשכחיה אבל באותו זוית לא דודאי כמה הכי נפל דאי הוה התם בשעת טהרות הוה חזי ליה כשהוליכן: אבל. כן הדבר: ומה הפרש בין זו לזו. והא טומאה דלמפרע הוא: שולים. פונ"ץ בלע"ז. ועכשו השולים את השרץ מלגלגל והוא הוליך טהרות דרך פיה מלמעלה והשרץ שבזוית אחרת לא ראה: ולזו אין לה שולים. ואי הוה דם מלמעלה בבית החיצון הוה נפיק ונפיל: מפריה ורביה. דכיון דחיישינן לדם בבית החיצון לבו נוקפו ופורש מן האשה: וקא מקשי ליה קופה. הרי קופה דלא אמר אם איתא דהוה שרץ מעיקרא הוה נפיק עם הטהרות כשעירה את הקופה: סייג. חזוק וגדר מדרבנן לטמא למפרע. וה"ה דמצי למיפרך הכי מתמי' אהך לישנא דלעיל ולתרוצי כי האי גוונא הלל טעי וסבר טעמא דשמאי אם איתא כו' וקשיא ליה קופה וקאמר ליה שמאי טעמא דידי משום העמדת אשה על חזקתה לו משום אשה מרגשת ולמאי דקא טעית נמי דקא מקשת לי קופה זו יש לה שולים כו': שיש לה שולים. והוא הוליכן דרך הפה הלכך אם שרץ היה בה לא ראהו ולא יצא: שאין לה שולים. כגון סניות של עץ שיטלו שוליהם ויכול להשתמש באורך חללן כשהן מוטלות בקרקע וכשהוא מערה אותן הוא מגביה ראשן האחד ומערה והכל יוצא ממנה: מאי טעמא דר' יוחנן. הא ודאי אילו הוה התם בשעת טהרות הוה נפיק בהדייהו: אוגנים. במקום השוליים יש אוגנים שכפופין ראשי הנסרים כלפי פנים וכשהוא מערה איכא למימר אוגנים עכבו: עשרה דליים. י' פעמים בדלי אחד ומערה בכלי גדול: וכולן טהורין. דאמר השתא הוא דנפל דהואיל שלא מצאו קודם שעירה הדלי בפעם הזאת לתוך הכלי טהורין: שאין לו אוגנים. לדלי דהשתא ודאי אם איתא דהוה התם בזימני קמאי הוה נפיל מן הדלי עם המים: מיא שרקי. ואין צריך להפוך הדלי על פיו כשהוא מערה הלכך איכא למימר אוגנים עכבוהו לשרץ אבל פירי לא שרקי וכשעירה טהרות ממנה הפכה כולה על פניה לפי שאין פירות נוחין לישרק ולנאת הלכך אי הוה שרץ עם הטהרות הוה שריק ונפיל בהדייהו: לא קפיד עלייהו. לא משייר מינייהו לתוך הדלי הלכך אינו שופך*) כל הדלי על פיו ומגו אוגנים לעכובי שרץ: קפיד עלייהו. לאפוקינהו כולהו והופך קופה על פיה ולא משייר מידי ואם איתא דהוה שרץ הכי נמי דלא איסתייר: בקופה שאינה ברוקה. שלא בדקה בשעה שנתן טהרות לתוכה הלכך אין להעמידה על חזקת טהרה:

והא

1 נ"ב: השואל ומגו. *) [הופך יעב"ץ]

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה · ול"ת לגבי טעמי נמי איכא למרמי דהא מודה שמאי בשוטה דלא מרגשת דלמפרע חולין ובמקוה שורפין וכן לגבל דלית ליה הכי טעמי צריך לשנויי כמתני' דהתם הרי לרשותה וי"ל דטעמא דהרגשה מהני לגבל שלא לטמא והא' ולשמאי מהני אף בשוטה שלא לטמאותה בודאי אע"ג דאין לומר דידע טעמא דהרי לרשותא לשרוף אבל חולין אע"ג דליכא הרי לרשותא ועיקר פירכא דלעיל לשמאי דמשום דליכא כלשה הרי לרשותא מ"מ לא פי' לו לטהר לגמרי וא"ת אכתי איכא למירמי דבמקוה מטמאין אף ברה"ר ובנגע באחד בלילה מטהרים חכמים ברה"ר ברואהו אי מבערב אלא ע"כ היינו טעמא משום דבמקוה איכא הרי לרשותא וי"ל דלא קשה ליה לעיל אלא במאי דמטהר שמאי אף ברשות היחיד: **לאביי** איכא מוך · ה"מ למימר נמי דאיכא בינייהו שוטה דללישנא קמא דאשה מרגשת מודה שמאי בשוטה ואין לומר דללישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי מודה נמי שמאי בשוטה דשמא דם אחר נפל קודם בדיקה משום דמסתמא דעל דם שנמצא עכשיו קאמר: **כי** פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה שאין לה שולים · שאז משתמשין בה כשהיא מושכבת וקופה היא מרובעת ומשתמשין בה לרחבה ונמצאו טהרות בימין ושרץ בשמאל ופליגי דלחזקיה אית ליה טהרות הראשונות טמאות אבל האחרונות טהורות דשרץ בתר הכי נפל דאילו הוה התם מעיקר' כשהגביה הקופה לערות ממנה הטהרות היה נפל גם השרץ ור' יוחנן אמר דטהרות הראשונות נמי טמאות שהאוגנים עכבו השרץ מליפול בארץ ולכך לא ראהו לפי שהטהרות נפלו לצד ימין ולצד שמאל שהשרץ שם לא ראה אבל אם היתה הקופה עגולה מודה רבי יוחנן דהראשונות טהורות דאז נופלין השרץ והטהרות במקום אחד ואע"פ שהאוגנים מעכבין מליפול בארץ מ"מ אי הוה השרץ התם היה רואהו ולכך נקט חזקיה נמצא בזוית אחרת וכן מוכח בפ"ק דשבת (דף יז) דהתם קופה מרובעת גבי טורית נקט רחבה ששה לפי שהיא עגולה וצריך להיות בה ד' מרובעים ובקופה נקט רחבה ד' [לפי שהיא מרובעת] ודליים אפי' הם עגולים אתי שפיר דרגילות הוא לערות המים מהר ואין רואין אם נשאר שרץ בכלים ולר' יוחנן קופה דשמאי וה"ה דמצי למנקט אפילו באין לה שולים אף יש לה אוגנים: (א) **והתניא** המדלה י' דליים כו' · הקשה הר"ל מנחם אמאי לא מייתי מתניתין דטהרות פ"ד (מ"ד) דתנן המדלה י' דליים ונמצא שרץ בא' מהן הוא טמא וכולן טהורין וי"ל דהתם לא קתני זה אחר זה ואיכא למימר דמיירי כשמדלה כל הי' דליים והם כולם יחד בבור והעמידי שהגביה נמצא בו שרץ ולא ידעינן כשהיה השרץ על המים בבור אם בשאר דליים נגע בשודן בבור והוי ספק טומאה צפה על פני המים דטהור (לקמן דף ג) כרה"ל כדאיתא בסוף נזיר (דף סד·) ואין חילוק בין יש לה אוגנים בין אין לה אוגנים אי נמי לא קתני מים במתניתין ואיכא למימר דמיירי בבור שיש בו יין ושמן וקמ"ל דט' דליים הראשונים טהורים ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בבור וטימא הכל אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בשודו ריקן והבדלו לבור לנבוף את טמא ומטמא כל מה שבבור אבל שאר דליים הראשונים טהורים:

כי

(א) עיין מהרש"ם ב) צ"ל גרסי'

תוספי הרא"ש

דמרגשת או דחוקה וא"ת וללישנא דחוקה אמאי לא מקשי ליה הלל מקופה דאמאי מטמאת ניתא העמד קופה על חזקתה כמו גבי אשה · וי"ל דמיירי בקופה שאינה ברוקה · אבל אשה ברוקה היא ולא כתך לישנא דאמרי' לקמן דכיון דשכיחי בה דמים כשאינה בדוקה היא · או א"נ אע"ג דשכיחי בה דמים מ"מ חזקת טהרה אית לה · והקשה ה"ר שמשון מקרי להאי טעמא דחזקה מניין לו (חזקה לשמאי) דהלל טעה בסברתו וסבר דאם איתא דהוה דם כו' והלא מקופה קשה נמי ללישנא דחזקה כמו ללישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא וכו' כדפרישנא ובשלמא לאידך לישני דמתשת או דפריה ורביה לא שייך כלל למפרך מקופה הלכך ידע שטעה אבל ללישנא דחזקה לא טעה ומאי קא משני ליה לזו יש לה שולים ולזו אין לה שולים · ותירץ דהוה משמע ליה לשמאי דאילו הוה הלל יודע דטעם דידיה משום חזקה לא הוה מקשה לו מקופה לפי שדבר פשוט הוא לחלק בין קופה שאינה ברוקה לאשה בדוקה: ה"ק ליה הלל לשמאי אין טעמא קאמ' ומיהו עשה סייג לדבריך הק' הר' משה מאיברא דהא פריכנא לעיל בריש מבילתין דהאי דבעי מאי טעמא דשמאי היינו משום דלא עביד סייג והא קא משני דמשום חזקה לא בעי למעבד סייג · א"כ מאי תו קאמר ליה הלל לשמאי מיהו עשה סייג לדבריך · וכן טעמא דמתשת נמי פרשי' לעיל משום סייג ושמאי נמי השיבו לפי דבריו דלדידך נמי משום טעמא דפריה ורביה ראוי למנוע שלא לעשות סייג: טהרות הראשונות קרי להו ראשונות לפי שכשנמצא השרץ כבר ניטלו הטהרות ודוקא נמצא השרץ בזוית אחרת וטעמא דר' יוחנן משום דאיפשר שהיה שם שרץ ולא ראהו · וכגון שהקופה הרבה רחבה אבל בקופה קטנה מודה ר' יוחנן דטהורות אע"ג דלקמן בדלי שהוא קטן ולא אמרינן אם איתא דהוה ביה שרץ מעיקרא הוה חזי ליה · משום דכשעת ששופך המים מן הדלי לא אסיק אדעתיה שיעלה שרץ עם המים אבל כשמשתמש טהרות עם הקופה נזהר יותר לראות שלא

יראה

*) עד כאן שייך לעיל

לפנינה כדתנן לקמן בפרקין · וי"ל דשאני התם דאיכא כתם דטמאה נפשך טמאה למפרע היכא דהכתם יבש או במקום שאין דם וזה ראוי לבא בחולק אלא א"כ שיהתה או אירוקרא דאיכא למימר למפרע שיהתה או אירוקרא ולאו ארעתה הלכך לא פליג בכלהו: הואיל ואשה מרגשת בעצמה · וא"ת חזאי בלא הרגשה מאי איכא למימר תרגמי' האי דלא אתרשה עכשיו משום דסבורה הרגשת הערה חואי תני האי תנא אמרינן בריש התואה כתם · וק' ,ראה"כ היכא דמשמשה הפמא דסבור הרגשת שמש הואי כדאמרי' נמי התם וי"ל דכי חזאי בלא הרגשה סלתא דלא שכיח הוא ולא עבדו רבנן חיזוק דכשמרגשת בודקת לאלתר אבל שינה ושוטה וכתמים שכיחי הלכך צריך טעייהו: מודה שמאי בשוטה · ודוקא בטהרות שנגעה והם בידי אדם אבל סוטה על גבי קרקע הוי שוטה דבר שאין בו דעת לישאל ומטהרים ליה מעת לעת כדמוכח לקמן (ג) כיון דמודה שמאי להלל בשוטה והלל לא קאמר דטמא בחולין א"כ מאי טעמא דשמאי דקא מטהר בחולין בשוטה אלא משום חזקה והשתא צריכינן לטעמא דחזקה ודלא אמרינן בשוטה אפי' בחולין אלא דאתא לפרושי מאי טעמא לא עביד סייג וכן כל הנך טעמי דלקמן כדמפרש על טעמא דביטול פריה ורביה: לימא תנן כתמים דלא כשמאי · דכיון דלא אתכשרת ודאי לאו מטמאה אתא ואמי' מכאן ולהבא לא תטמא אבל הך לא צריך שלא תטמא למפרע · אלא מכאן ולהבא והא השתא נמי אתכתא ולא מרגשא · ועוד בגה"ל דתנור בכולהו משום דשמים דאי לטמאות למפרע מכח נפשך · ועוד מאי קשיא ליה אי שמאי מטהר כתמים למפרע הא אשכחן נמי ר' שמעון בן אלעזר בסוף בא סימן דמטהר כתמים למפרע אבל מכאן ולהבא ליכא מאן דמטהר: משמשת במוך · אע"ג דנקט משמשת במוך לא שנינהו הכך בשעת תשמיש דהא ודאי אסור אפי' לר' מאיר דמשמשת במוך משום השחתת זרע דהוי כזורע על העצים ועל האבנים אלא נותנתו לאחר תשמיש

כדי

א) נראה דצ"ל מ"כ לאשה דאיכא לאיפרוך בר"ס אי מה סמלם קודמם · ב) נראה דחסר כאן וצ"ל ונראה דלכאי לישנא נמי צריך טעמא דהעמד אשה על חזקתה.